

**ALI SLIŠIMO
OTROKE,
KO ODLOČAMO
O NJIHOVI
PRIHODNOSTI?**

**ZAGOVORNIK
JE LAHKO
OTROKOV GLAS!**

**ZAGOVORNIŠTVO
OTROK**

REPUBLIKA
SLOVENIJA

VARUH
CLOVEKOVIH
PRAVIC

KONTAKTNI PODATKI OBMOČNIH KOORDINATORJEV

Koordinatorica za
celjsko in koroško območje ter Zasavje:

VOJKA LIPOVŠEK POLC

031 660 832

Koordinatorica za
Dolenjsko, Posavje in Belo Krajino:

SONJA MOLAN

041 471 176

Koordinatorica za
gorenjsko območje:

MAŠA GRIL

031 497 607

Koordinatorica za
goriško območje:

MAJDA PUŠNAR

031 662 010

Koordinator za
Ljubljano in okolico:

PETER STENIČNIK

031 337 348

Koordinatorica za
Notranjsko, Kras in Južno Primorsko:

MARTINA JENKOLE

031 344 593

Koordinatorica za
severovzhodni del Slovenije:

MAJDA STRUC

051 630 388

Izdajatelj: Varuh človekovih pravic Republike Slovenije (Varuh),
zanj Vlasta Nussdorfer, varuhinja človekovih pravic

Avtorji: Tone Dolčič, namestnik varuhinje in vodja zagovorništva
otrok ter svetovalke Varuha Lidija Hvastja Rupnik,
mag. Lea Javornik, Jasna Vunduk

Lektura: Nataša Purkat

Oblikovanje: Futura DDB, d.o.o.

Tisk: CICERO Begunje, d.o.o.

Naklada: 5000 izvodov

Ljubljana, januar 2019

VSEBINA

- 4 O ZAGOVORNIŠTVU OTROK
- 6 ORGANIZACIJA ZAGOVORNIŠTVA
- 8 VKLJUČITEV OTROKA
V ZAGOVORNIŠTVO
- 14 OD POSTAVITVE ZAGOVORNIKA
DO KONCA POSTOPKA

O ZAGOVORNIŠTVU OTROK

Namen zagovorništva je nudenje strokovne pomoči otroku, da izrazi svoje mnenje v vseh postopkih in zadevah, v katerih je udeležen, ter prenos otrokovega mnenja pristojnim organom in institucijam, ki odločajo o njegovih pravicah in koristih.

Pomoč zagovornika je prejelo že več kot 600 otrok.

Prvi odstavek 12. člena Konvencije o otrokovih pravicah določa pravico otroka, da v postopku, ki ga zadeva, izrazi svoje mnenje, o tehtnosti izraženih mnenj pa se presoja v skladu z otrokovo starostjo in zrelostjo.

Zagovorništvo otrok ne pomeni le uresničitve zahtev Evropske konvencije o uresničevanju otrokovih pravic, temveč predvsem uresničitve 12. člena Konvencije ZN o otrokovih pravicah (v nadaljevanju: KOP). Ta države pogodbenice zavezuje, da zagotovijo pravico otroka do svobodnega oblikovanja lastnega mnenja in njegovega izražanja v vseh zadevah v zvezi z njim.

Leta 2007 je bil na predlog svetovalke Varuha mag. Martine Jenkole pri Varuhu človekovih pravic RS (v nadaljevanju: Varuh) zasnovan pilotni projekt Zagovornik – glas otroka. Partnerji v projektu (Varuh, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Fakulteta za socialno delo in Pravno-informacijski center nevladnih organizacij - PIC) ter predstavniki nekaterih drugih vladnih in nevladnih organizacij so s projektom v praksi preverili, kako bi lahko zagovorništvo otrok delovalo v posameznih postopkih, na teh podlagah pa so bile pripravljene dopolnitve Zakona o varuhu človekovih pravic, ki so zagovorništvo otrok v letu 2017 normativno uredile kot Varuhovo redno nalogo.

Predlog za postavitve zagovornika otroku lahko poda vsakdo, ki meni, da otrok ne more uresničiti svoje pravice, da izrazi svoje mnenje. Več o vključitvi otroka v zagovorništvo v 3. poglavju.

Februarja 2013 je Varuh pripravil posebno poročilo o projektu Zagovornik – glas otroka in predlagal o njem razpravo v Državnem zboru RS. Po njej je bil sprejet sklep, naj Vlada RS pripravi poseben zakon, ki bo zagovorništvo otrok institucionaliziral in zagotovil enako dostopnost vsem otrokom v Sloveniji. Zagovorništvo otrok je bilo naposled urejeno z dopolnitvijo zakona o varuhu (Uradni list RS, št. 54/17), podrobneje pa je urejeno s podzakonskim aktom, ki ga je na podlagi posebnega zakonskega pooblastila Varuh izdal konec junija 2018 (Uradni list RS, št. 44/18).

Strokovna pomoč, ki jo nudijo zagovorniki vključuje psihosocialno podporo otroku, pogovore o njegovih željah, počutju in mnenju, seznanjanje otroka s postopki in dejavnostmi na način, razumljiv njegovi starosti in razvoju, iskanje najprimernejše rešitve skupaj z otrokom ter spremljanje otroka pred organi in institucijami, ki odločajo o njegovih pravicah in koristih.

ORGANIZACIJA ZAGOVORNIŠTVA

VLOGA VARUHA

Na področju varstva otrokovih pravic Varuh v okviru notranje organizacijske enote zagotavlja delovanje mreže zagovornikov, ki jo sestavljajo zagovorniki in območni koordinatorji (v nadaljevanju: koordinatorji).

Varuh za zagovornike organizira redno strokovno izobraževanje, intervizijo in supervizijo. Intervizija zagovornikom omogoča strokovno podporo, možnost učenja iz izkušenj udeležencev, medsebojno podporo in širjenje primerov dobre prakse. Supervizija, ki jo vodijo strokovnjaki z licenco Socialne zbornice Slovenije, zagotavlja predvsem kakovost strokovnega dela in reševanje raznih odprtih vprašanj, osebnih stisk in etičnih dilem, s katerimi se zagovorniki srečujejo v praksi.

KDO JE KOORDINATOR?

Koordinatorji v sodelovanju z Varuhom vodijo in usmerjajo delo zagovornikov po vsej Sloveniji.

Koordinator organizira uvodno in zaključno srečanje z otrokom, sodeluje s starši, skrbniki ali zakonitimi zastopniki otroka ter institucijami v konkretnem primeru zagovorništva.

Kontaktne podatke koordinatorjev po območjih str. 2

KDO JE ZAGOVORNIK?

Zagovorniki svoje delo opravljajo prostovoljno in so posebej usposobljeni za pogovore z otroki in pridobivanje njihovega mnenja ter za to, da otrokovo mnenje prenesejo pristojnim v postopkih in zadevah, v katerih se odloča o pravicah in koristih otroka.

Zakon določa stroge pogoje, ki jih morajo izpolnjevati posamezniki, ki želijo postati zagovorniki otrok. Pri tem je za objektivno vodenje postopkov posebej pomembna določba, da ne sme biti kakršnih koli zadržkov, ki bi vzbujali dvom, da bo zagovornik deloval v največjo korist otroka. Objektivnost in nepristranskost sta namreč ključni za postopek zagovorništva, v katerem bo slišano otrokovo mnenje.

Uresničevanje zagovorništva otrok spremlja strokovni svet, sestavljen izmed zagovornikov in strokovnjakov s področja dela z otroki.

VKLJUČITEV OTROKA V ZAGOVORNIŠTVO

KDAJ?

- stiki s starši 41 %,
- predodelitev otroka 16,5 %,
- razvezni postopek 8,7 %,
- odvzem otroka iz družine 6,9 %,
- nasilje v družini,
- oddaja otroka v mladinski dom ali zavod,
- zanemarjanje in ogroženost otroka,
- urejanje stikov z drugimi sorodniki ipd.

(evidenca Varuha od 2010 do 2017)

VSEBINA POBUDE ZA POSTAVITEV ZAGOVORNIKA OTROKU

Varuh za presojo utemeljenosti pobude in izbiro najustreznjšega zagovornika potrebuje podatke o otroku, zadevi ali postopku, v katerem je otrok udeležen, o trenutnih družinskih razmerah, morebitnih posebnostih v preteklosti, morebitnih posebnostih v razvoju otroka, obravnava v drugih službah ipd.

Varuh največ pobud za postavitve zagovornika dobi od staršev, centrov za socialno delo in okrožnih sodišč.

V korist otroka je, da dobi zagovornika čim prej, ko nastopi problem in so postopki ali zadeve še v začetni fazi.

Zagovorništvo ne pomeni dolgoročnega spremljanja otroka in lahko poteka le, če se otrok strinja. Zagovornik ni otrokov zakoniti zastopnik.

KAKO?

Otrok lahko dobi zagovornika na podlagi pisne pobude (predlog). Varuhu lahko pobudo pošlje vsakdo, ki meni, da otrok ne more uresničiti pravice, da izrazi svoje mnenje v postopku ali zadevi, v kateri je udeležen. Pobudo Varuhu lahko poda tudi otrok sam.

Varuh o prejetih pobudah odloča avtonomno in njegova odločitev je dokončna.

POSTOPEK POSTAVITVE ZAGOVORNIKA OTROKU

Otrok dobi zagovornika najhitreje, če se s postavitvijo strinjata oba starša. Če starši ne soglašajo z imenovanjem zagovornika, Varuh predlog za imenovanje zagovornika pošlje pristojnemu centru za socialno delo ali sodišču, ki ga imenuje s seznama zagovornikov, če presodi, da je to v postopku v korist otroka.

Če Varuh presodi, da je pobuda utemeljena, ne vsebuje pa soglasja staršev ali zakonitih zastopnikov, začne postopek za pridobitev tega.

Center za socialno delo ali sodišče lahko sam pridobi soglasje enega ali obeh staršev ali zakonitih zastopnikov. Soglasje ni pogoj za vložitev pobude Varuhu.

Soglasje staršev ali zakonitih zastopnikov ni potrebno, če z imenovanjem zagovornika soglašata otrok, ki je že dopolnil 15 let.

Če se center za socialno delo ali sodišče ne strinja s postavitvijo zagovornika otroku, Varuh lahko zaprosi za pojasnilo, kako bo v postopku zagotovljena pravica otroka, da izrazi svoje mnenje.

Ko Varuh pridobi podlago za postavitev zagovornika (soglasje, odločba ali sklep), določi otroku najustrežnejšega zagovornika, praviloma z območja, kjer otrok prebiva.

Obrazec za soglasje staršev je na voljo na spletni strani Varuha.

NAJ RAZMISLIM

NAČINI POSTAVITVE ZAGOVORNIKA OTROKA

Varuh lahko imenuje zagovornika otroka s seznama zagovornikov na podlagi soglasja otroka, starejšega od 15 let, ali soglasja obeh staršev ali zakonitih zastopnikov.

Zagovornika lahko imenuje tudi center za socialno delo z odločbo ali sodišče s sklepom.

Soglasje staršev ali zakonitih zastopnikov → Varuh izda sklep o imenovanju zagovornika.

Zagovornika imenuje sodišče s sklepom → Varuh predlaga najustrežnejšega zagovornika.

Odločba centra za socialno delo → Varuh predlaga najustrežnejšega zagovornika.

Največ otrok je dobilo zagovornika s soglasjem staršev, kar je tudi najhitreje.

ZAGOVORNIK DA

- je neodvisen,
- sodeluje le z otrokom in le, kadar se otrok strinja,
- upošteva starost in zrelost otroka,
- sreča otroka večkrat in vzpostavi zaupen odnos (ga razbremeni in opolnomoči),
- obvešča otroka (o postopkih in zadevah, njegovi pravici do mnenja in vlogi drugih),
- omogoča, da otrok izrazi mnenje o vseh zanj pomembnih stvareh,
- prenese njegovo mnenje staršem in/ali institucijam.

ZAGOVORNIK NE

- NE zaslišuje otroka (izjava je pravica),
- NE sodeluje s starši (to je naloga koordinatorja),
- NE prevzema nalog centra za socialno delo ali sodišča,
- NE rešuje sporov med odraslimi,
- NE more opraviti svojega dela enako, če je postavljen prepozno,
- NE presoja, kaj je največja korist otroka.

PRIMER VLOŽITVE POBUDE

Organ (center za socialno delo ali sodišče) vodi postopek, v katerem je udeležen otrok, in presodi, da bi otrok (morda) potreboval zagovornika.

1. korak: pisna pobuda Varuhu z obrazložitvijo in morebitnimi prilogami (pobudnik se lahko predhodno posvetuje z Varuhom tudi po telefonu ali osebno).
2. korak: Varuh vzpostavi stik s pobudnikom in po potrebi z drugimi službami, da se razjasnita dejansko stanje in nadaljnji potek postopka.
3. korak, če je pobuda utemeljena in je dano soglasje obeh staršev: Varuh izbere najustrežnejšega zagovornika, izda sklep o imenovanju zagovornika in o tem pisno obvesti organ.
4. korak, če je pobuda utemeljena, a ni soglasja obeh staršev: Varuh začne postopek, da bi pridobil soglasje, organ pa lahko izda odločbo ali sklep tudi, če soglasje ni bilo pridobljeno.
5. korak, če pobuda ni utemeljena: Varuh pisno obvesti pobudnika o razlogih za neutemeljenost pobude.
6. korak: zagovorništvo izvedeta koordinator (tehnična organizacija srečanj) in zagovornik (praviloma do deset srečanj ali predvidoma dva meseca).
7. korak: organ, ki vodi postopek, od Varuha prejme kopijo izjave otroka, poročilo zagovornika in poročilo koordinatorja.

PRIMER VLOŽITVE POBUDE

Starši, drugi posamezniki ali institucija, ki otroka poznajo, menijo, da bi otrok (morda) potreboval zagovornika.

1. korak: pisna pobuda Varuhu z obrazložitvijo in morebitnimi prilogami (pobudnik se lahko predhodno posvetuje z Varuhom tudi po telefonu ali osebno).
2. korak: Varuh vzpostavi stik s pobudnikom in po potrebi z drugimi službami, da se razjasnita dejansko stanje in nadaljnji potek postopka.
3. korak, če je pobuda utemeljena in je dano soglasje obeh staršev: Varuh izbere najustrežnejšega zagovornika, izda sklep o imenovanju zagovornika in o tem obvesti organ, kjer poteka postopek ali zadeva.
4. korak, če je pobuda utemeljena, a ni soglasja obeh staršev: Varuh začne postopek, da bi pridobil soglasje.
5. korak, če soglasje ni pridobljeno ali je naknadno umaknjeno: Varuh organu, pri katerem poteka postopek, predlaga, naj postavi zagovornika.
6. korak, če pobuda ni utemeljena: Varuh pisno obvesti pobudnika o razlogih za neutemeljenost pobude.

OD POSTAVITVE ZAGOVORNIKA OTROKU DO KONCA POSTOPKA

Koordinator organizira uvodno srečanje, na katerega povabi otroka, starše ali zakonite zastopnike, lahko pa tudi predstavnika institucije, ki je pobudnik za postavitev zagovornika.

Uvodno srečanje je namenjeno seznanitvi otroka in staršev z zagovornikom in koordinatorjem, načinom dela, natančni opredelitvi nalog in ciljev ter dogovoru, kdaj in kje bodo praviloma potekala srečanja.

Starši se s koordinatorjem in zagovornikom srečajo na uvodnem in zaključnem srečanju, v vmesnem času pa se zagovornik s starši dogovarja le glede terminov srečanj in z njimi drugače ne sodeluje.

Zagovornik se z otrokom srečuje na dogovorjenem kraju in mu v neformalnih pogovorih pojasni namen zagovorništva in poda informacije o postopku na otroku primeren in razumljiv način.

Zagovornik in otrok se praviloma srečujeta enkrat tedensko. Število vseh srečanj je odvisno od primera in praviloma ni več kot deset srečanj. Če zagovorništvo poteka brez posebnosti (npr. bolezen, počitnice in drugi razlogi za zadržanost otrok ali staršev), postopek zagovorništva predvidoma traja približno dva meseca.

Zagovornik po vsakem srečanju z otrokom pripravi poročilo, s katerim seznanji koordinatorja, ta pa ga predloži Varuhu.

Če zagovornik na srečanju z otrokom izve, da se je ali se še vedno nad otrokom izvaja nasilje ali da je otrok priča nasilju, je dolžan o tem takoj pisno obvestiti pristojni CSD in koordinatorja.

Otrok z izjavo izpove svoje misli, čustva, želje, poglede in stališča oziroma doživljanje glede oseb, dogodkov, okoliščin in postopkov, ki jih zaznava kot pomembne v svojem življenju in vplivajo na njegovo počutje ali položaj.

Podajanje izjave je otrokova pravica, in ne dolžnost. Izjava se lahko uporabi v vsakem postopku, v katerem se odloča o pravicah in koristih otroka.

IZJAVA OTROKA

Otrok lahko svoje mnenje zapiše v obliki izjave, ki se lahko uporabi v vsakem postopku, v katerem se odloča o njegovih pravicah in koristih. Zagovornik otroka seznanji z njegovimi možnostmi glede izjave ter njenim pomenom za odločitve v postopku in zadevi. Zagovornik otroku pojasni še, da njegovo mnenje ne bo nujno vplivalo na končno odločitev.

Otrok izjavo oblikuje vedno v navzočnosti zagovornika.

Zagovornik vedno preveri, ali otrok razume zapisano v izjavi. S privolitvijo otroka se njegova izjava uporabi v postopkih na centru za socialno delo in/ali sodišču.

Varuh kopijo otrokove izjave, zagovornikovega poročila in koordinatorjevega poročila pošlje organu, ki vodi postopek, s čimer je postopek zagovorništva končan.

Starši ali zakoniti zastopniki so z otrokovo izjavo ustno seznanjeni na zaključnem srečanju, razen če otrok temu nasprotuje. Če otrok želi, se z izjavo seznanijo tudi druge osebe ali organ.

POMAGAJ MI

Drugi odstavek 25.č člena Zakona o varuhu človekovih pravic: Organ, ki odloča o otrokovih pravicah ali koristih, mora v svoji odločitvi posebej utemeljiti, kako je upošteval otrokovo izjavo in deloval v njegovo največjo korist.

Varuh človekovih pravic Republike Slovenije
Dunajska 56, 1109 Ljubljana
www.varuh-rs.si

Telefonska številka
01 475 00 50

080 15 30

zagovornistvo-otrok@varuh-rs.si
www.varuh-rs.si